

Van Mary Stuart tot Jane Fonda

De havo- en vwo-geschiedenisexamens van 2012

De havo- en vwo-geschiedenisexamens zijn dit jaar zonder veel problemen afgenomen. Dit jaar geen errata in opgaven of cv, geen vergissingen bij het in- of uitpakken van de examens of het openen van de enveloppen. Het aantal klachten bleef relatief beperkt, de n-termen vielen mee. In hun geschiedenisexamen moesten de havo- en vwo-kandidaten vragen beantwoorden over twee zeer verschillende onderwerpen: 'De Republiek in een tijd van vorsten' en 'Dekolonisatie en Koude Oorlog in Vietnam'. Hoe is het examen van dit jaar ontvangen?

Stefan Boom is toetsdeskundige geschiedenis bij Cito. De auteur dankt Niek Nelissen en Huub Kurstjens voor hun commentaar en verbeteringen.

► Zie: Alderik Oosthoek en Anne Hertman, *Eindrapportage eindexamenklachtenlijn 2012*, Landelijk Actie Komitee Scholieren, Amsterdam 2012.

► Een p-waarde van 100 betekent dat alle kandidaten de maximale score hebben behaald, een p-waarde 0 dat geen enkele kandidaat heeft gescoord. Examenmakers streven naar p-waarden tussen 40 en 70. Boven of onder die waarden is de vraag te moeilijk of te gemakkelijk. Zie: www1.cito.nl/oenw/info/ttb/eind_fr.htm voor de toetstechnische begrippenlijst van Cito.

Het zou een interessante betoogvraag zijn geweest: In welke opzichten zijn de Nederlandse Opstand en de Vietnamoorlog vergelijkbaar? De ideologisch geharnaste calvinisten in de Noordelijke Nederlanden verzetten zich tegen dé supermacht van hun tijd, Spanje. De eigenzinnige Vietnamese communisten deden hetzelfde vanuit Noord-Vietnam tegen de supermacht van de twintigste eeuw. Ze maakten beide gebruik van de natuurlijke gesteldheid van hun omgeving. Zoals het Spaanse offensief doodliep in de modder en de inundaties rond de Hollandse steden, zo liepen de Amerikaanse GI's zich vast in het ondoordringbare oerwoud van Vietnam. Verdere vergelijkingen worden steeds heikeler: mag Willem van Oranje wel vergeleken worden met Ho Chi Minh? En Naarden met My Lai? Maar betoogvragen komen allang niet meer voor in de geschiedenisexamens. En vragen over beide onderwerpen tegelijk worden vrijwel nooit gesteld. Misschien dat dit na invoering van de nieuwe examensystematiek in 2015 zal veranderen, maar nu is dat nog niet aan de orde.

Drievoudig verbond

Het totaal aantal klachten over alle havo- en vwo-examens bij de klachtenlijn van het Laks was dit jaar wat lager dan vorig jaar. Maar over de havo- en vwo-geschiedenisexamens werd meer geklaagd. Eén overlapvraag in het deel over de Republiek sprong er daarbij uit. In deze vraag was in de bron sprake van een ander drievoudig verbond dan het drievoudig verbond uit de stofomschrijving. Voor veel kandidaten bleek dit verwarrend. Het Laks heeft deze klachten overigens zelf ongegrond verklaard, de toelichting bij de bron werd dui-

delijk genoeg bevonden.¹ De havo-kandidaten lijken hierdoor meer afgeleid te zijn dan de vwo-kandidaten. Voor de havo was deze vraag redelijk moeilijk, de p-waarde was 46, voor de vwo-kandidaten was deze vraag niet moeilijk (p-waarde 63).² Door bij een vraag nieuwe informatie (die niet in de stofomschrijving staat) te geven, kunnen we vragen stellen die meer productief dan reproductief zijn. De kennis vanuit de stofomschrijving moet worden toegepast. Dat is ook zo bij de volgordevraag over de Engelse koningshuwelijken. Uiteraard zijn deze niet in de stofomschrijving terug te vinden, maar toch zitten er in de omschrijvingen voldoende bekende gegevens om een berekeneerde volgorde mogelijk te maken. Ook dit was een overlapvraag die door de vwo'ers

beter is gemaakt dan door de havisten (en beter door meisjes dan door jongens!).³ Door opname van overlapvragen krijgen wij meer inzicht in de verschillen tussen havo en vwo. In de landelijke kranten werd dit jaar nauwelijks aandacht besteed aan de geschiedenisexamens. Het gratis dagblad Metro bevatte een opmerkelijke contaminatie in het artikelje waarin de klacht over het drievoudig verbond werd vermeld. Er zou veel geklaagd zijn over het ‘driehoekverbond’, een mooie samentrekking van de driehoeksdiplomatiek uit het onderwerp Vietnam en het drievoudig verbond uit *De Republiek in een tijd van vorsten*.

De uitslagen van de digitale vragenlijst bij de examens, de *quick scan*, komen overeen met het beeld dat naar voren komt uit de analyse van de resultaten. Het havo-examen was tamelijk moeilijk⁴, wat terugkomt in de waardering: de docenten beoordelen dit examen met een 5,4. Het vwo-examen was moeilijker dan vorig jaar, en dat was ook wenselijk. De docenten gaven dit vwo-examen een 6,2. De pilotexamens werden iets positiever beoordeeld: een 6,7 voor de havo- en een 6,8 voor de vwo-pilot.

De vragenlijst geeft ook informatie over de beoordeling van de lengte van het examen. Het havo-pilotexamen werd door 81 procent van de docenten te lang gevonden, de vwo-pilot door 50 procent, het reguliere vwo-examen door 41 procent en het havo-examen door 32 procent. Vooral bij de pilotexamens is die lengte een bron van zorg. Door het ontbreken van een stofomschrijving is er meer ruimte nodig voor de intro van vragen en bronnen, maar dat mag uiteraard niet leiden tot té lange examens.

Discussie

De discussie op het VGN-internetforum wordt steeds zakelijker, met meer vakinhoudelijke argumenten, gevoerd. Er werd op het vwo-deel van het forum op voorhand veel geschreven over de n-term, waarvan gevreesd werd dat die opnieuw laag zou uitvallen. Nadat bekend werd dat de n-term 0,6 zou worden, verstomde die discussie.

Overigens: de n-term wordt niet door Cito, maar door het College voor Examens (CvE) bepaald. Cito construeert en het CvE normmeert. De gegevensverzameling via Wolf gebeurt wel door Cito, net als de verwerking van de data in de toets- en itemanalyse waarop de normering is gebaseerd.

In het forum is ook ruimte voor het maken van meer algemene opmerkingen over de examens. Daaruit blijkt dat er over sommige formuleringen nog misverstanden bestaan. Er wordt op gewezen dat de kandidaten oude examens bestuderen en dat het daarom zaak is de gebruikte formuleringen niet voortdurend te veranderen. Bekend zijn de verschillen tussen *leg uit* en *noem* als instructie in de vraag. Bij *leg uit* verwachten wij een langer antwoord, waarvoor twee scorepunten kunnen worden behaald. *Noem* is concreter, er volgt een kort antwoord, met meestal maar

‘De discussie op het internetforum wordt steeds zakelijker, met meer vakinhoudelijke argumenten, gevoerd’

één punt (of meerdere al naar gelang het aantal te noemen zaken). Onduidelijkheid blijkt te bestaan over het gebruik van *geef aan*. Ook dat vereist een kort antwoord, er wordt maar één scorepunt per onderdeel gegeven. Toch is de grens daarbij niet altijd helder en kan *geef aan* soms *toon aan* betekenen, wat een wat langer antwoord vereist. Daar moeten wij als examenmakers goed op blijven letten. Een ander punt blijft de aanwijzing *gebruik bron* boven een vraag. Het is bekend dat in het examen onder *bron* niet alleen de tekst of prent, maar ook de daarbij passende toelichting en intro worden verstaan (de bron- ▶

▶ P-waarden: havo p= 43; vwo p=73; havo jongens p= 42; havo meisjes p= 45; vwo jongens p=72; vwo meisjes p=73. Hiermee is dit een van de weinige vragen die door meisjes beter wordt gemaakt dan door jongens...
▶ Voor een overzicht van de gegevens van dit jaar zie de tabel met kerngegevens.

Jane Fonda zingt een liedje in Hanoi, 1972.
Links: Huwelijksportret van prins Willem II en Mary Stuart, waarschijnlijk door Antoon van Dyck, 1641.

Kerngegevens havo/vwo geschiedenis 2012-2012

	2010				2011				2012			
	vwo	pilot	havo	pilot	vwo	pilot	havo	pilot	vwo	pilot	havo	pilot
Aantal inschrijvingen	18.062	352	32.601	661	18.929	416	34.022	655	18.712	374	34.069	726
Percentage van totaal	50		65		51		67		50		66	
p' waarde	0,67	0,68	0,62	0,56	0,66	0,67	0,60	0,59	0,62	0,70	0,52	0,60
maximale score	76	77	76	75	77	78	73	77	75	75	75	78
gemiddelde score	50,94	52,45	47,48	43,20	51,11	52,39	43,72	44,63	46,74	52,80	39,36	46,81
n-term	0,1	0,0	1,5	1,2	0,1	0,1	0,8	0,9	0,6	0,0	1,6	0,9
% onvoldoende	25	18,6	23,9	24	26,2	22,5	24,9	25,3	23,9	16,8	25,1	19,7
gemiddeld cijfer	6,1	6,1	6,1	6,2	6,1	6,2	6,2	6,2	6,2	6,3	6,3	6,3
betrouwbaarheid	0,75	0,76	0,76	0,84	0,77	0,76	0,79	0,79	0,78	0,71	0,81	0,79

► Zie ook de bespreking van de examens in Kleio 4, juli 2012, jaargang 53.

vermelding is opgenomen in het correctievoorschrift). Bij elke bron wordt in principe vermeld wanneer, door wie, en vaak naar aanleiding van welke gebeurtenis of onder welke omstandigheden de bron is gemaakt of geschreven. In de toelichting worden gebruikte specifieke termen, figuren en symbolen verduidelijkt. Er kan niet van de kandidaten worden verwacht dat zij op een prent over de Republiek zeventiende-eeuwse symbolen kunnen herkennen en duiden. Maar ook de foto's en prenten uit het Vietnamonderwerp moeten voor jongeren in de eenentwintigste eeuw toegelicht worden. In de vraag die bij een bron wordt gesteld, is het brongebruik soms nader gepreciseerd. Als gevraagd wordt de *prent* of *foto* bij beeldbronnen of de *brief* of *rede* te gebruiken, dient dat in het antwoord duidelijk naar voren te komen. De titel of toelichting kan de kandidaat wel op weg helpen, maar kan niet het antwoord zijn. Citaten zijn nooit vereist; als gevraagd wordt gegevens te ontlelen aan de tekst van de rede of brief

Maurits doorslaggevend is. Maar ook zonder die aanwijzing zouden de kandidaten (met hun kennis van de stof) op het juiste antwoord hebben moeten komen. Niet gegeven, maar wel bekend bij de examenmakers, was dat deze prent een illustratie vormde bij een gedicht van Joost van den Vondel voor Arminius en tegen Maurits. De 'historische werkelijkheid' was dus, dat deze prent pro-Arminius was. Toch kregen antwoorden met een tegenstelde conclusie punten, hoewel het cv die ruimte niet bood (*uit het antwoord moet blijken*). Het is nooit de bedoeling dat de geleerde stof wordt 'vergeten' als er een vraag bij een bron wordt gesteld. En, helaas, soms zijn opmerkelijk slimme en creatieve antwoorden gewoon pertinent onjuist.

De vier examens

Dit jaar is het laatste examen over Vietnam afgenomen. Op basis van de stofomschrijving *Dekolonisatie en Koude Oorlog in Vietnam* zijn voor 28 tijdvakken (halve) examens geproduceerd, 14 voor havo, 14 voor vwo. Om telkens andere kwalitatief goede vragen over dezelfde stof te maken voor dit grote aantal eerste en tweede tijdvakken, geheime derde tijdvakken en januari-examens, hebben de examenmakers zich tot het uiterste moeten inspannen. Voor de examenmakers betekende dit een moeizame zoektocht naar nieuw bronmateriaal. De examenkandidaten kregen hierdoor wel een grote hoeveelheid oefenstof. Deze grotere hoeveelheid oefenmateriaal bleek gunstig te werken: het Vietnamdeel in het havo-examen had een p'-waarde van 0,55. Het onderdeel Vietnam in het vwo-examen had een p'-waarde van 0,61. Het nieuwe onderwerp *De Republiek in een tijd van vorsten* vereiste veel van de havo-kandida-

'De examens na 2015 gaan bestaan uit opgaven over de kenmerkende aspecten van de tien tijdvakken gecombineerd met vragen bij historische contexten'

hoeft nooit letterlijk te worden geciteerd. Het debat rondom de prent met de weegschaal (vraag 10) was in een aantal opzichten interessant.⁵ De stof was specifiek vwo, de kandidaten zouden moeten weten dat Maurits zich in het conflict tussen Gomarus en Arminius achter Gomarus heeft gesteld. Wellicht had in de toelichting moeten staan dat Maurits zijn zwaard net op de weegschaal had gelegd, waarmee duidelijker zou zijn geworden dat de prent laat zien dat de machtspolitiek van

ten. Er moest worden 'geschakeld' tussen de complexe geschiedenis van de Nederlanden - de Republiek, Engeland en Frankrijk. Daarbij speelden de onderlinge relaties tussen deze landen een rol, met Spanje telkens op de achter- of voorgrond. Daarbovenop komt nog de grotere afstand in tijd waardoor veel bronnen moeilijker toegankelijk zijn door taalgebruik en thematiek. Hierdoor wordt het begrijpelijk dat veel havisten een stevige kluif hadden (en hebben) aan dit onderwerp. In dit licht bezien vielen de resultaten mee. In de moeilijkheidsgraad komt dat terug: het onderdeel Republiek in het havo-examen had een p'-waarde van 0,50, het vwo-examen over dit onderdeel een p'-waarde van 0,64.

De pilotexamens vertonen hetzelfde beeld als de afgelopen jaren (zie de tabel). Het havo-examen had een redelijk niveau, het vwo-examen was opnieuw veel te eenvoudig ($n=0,0$). Dit maakt duidelijk hoezeer er behoefte is aan de historische contexten.

Vanaf dit jaar worden de tweede tijdvakken van de pilot niet meer gepubliceerd op de Cito-site. Dit examen wordt vanaf nu afgeno-

men door de staatsexamencommissie en blijft geheim (net als de derde tijdvakken) omdat het gaat om een zeer klein aantal kandidaten en er inmiddels in de pilot voldoende oefenexamens voorhanden zijn.

Een vooruitblik

Na het examen van 2012 volgen er nog twee examens met twee stofomschrijvingen. In 2013 en 2014 komen *De Verenigde Staten en hun federale overheid 1865 - 1965* en *De Republiek in een tijd van vorsten* nog aan bod. De examens vanaf 2015 gaan bestaan uit opgaven over de ongespecificeerde kenmerkende aspecten van de tien tijdvakken (zoals in de huidige pilotexamens) gecombineerd met vragen bij drie (havo) of vier (vwo) historische contexten. Op de site van het CvE (www.cve.nl) zijn er daarvan twee in een werkversie van de nieuwe syllabus gepubliceerd, *Duitsland 1871-1945* en *De Koude Oorlog*. In de pilotexamens van 2014 maken deze twee contexten al deel uit van de examenstof. Daarmee wordt dit examen een gedeeltelijk voorbeeldexamen voor het examen van 2015. ■

Rijksmuseum van Oudheden

NIEUW VOOR DOCENTEN

TIJDVAKKENLEZINGEN

Gratis avondlezingen door museumconservatoren over de kenmerkende aspecten van de eerste vier tijdvakken.

22 november 2012 Grieken en Romeinen (de klassieke vormtaal)

10 januari 2013 Jagers en boeren (levenswijze van jagers en verzamelaars + ontstaan van landbouw en landbouwsamenlevingen)

NASCHOLINGSDAG FILMDIDACTIEK

Nascholingsmiddag bij de tentoonstelling 'Egypte in de film' op **9 november 2012** over het gebruik van moderne media en film in het geschiedenisonderwijs.

MEER INFORMATIE EN AANMELDEN OP WWW.RMO.NL/GESCHIEDENIS